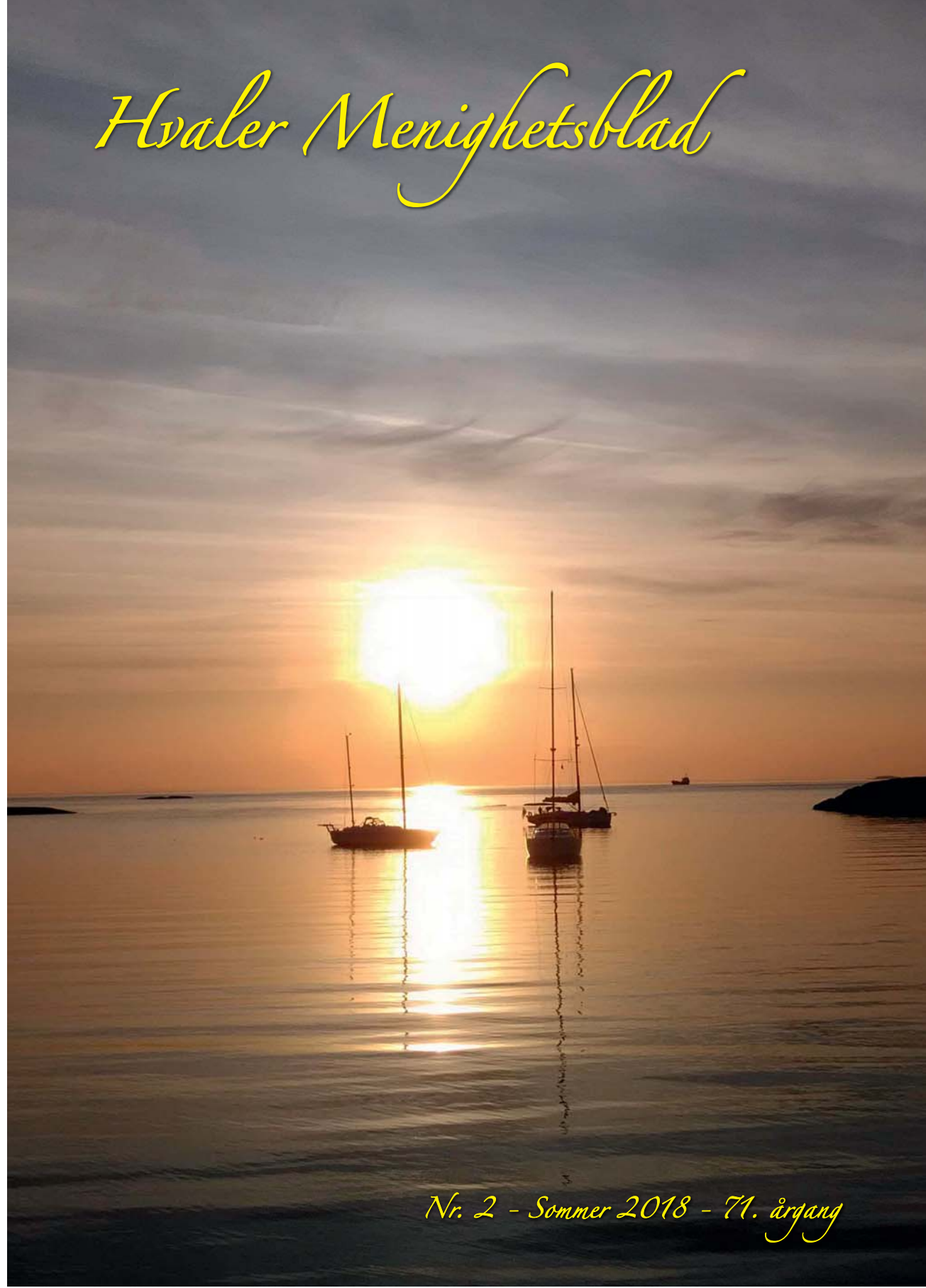

Hvaler Menighetsblad

Nr. 2 - Sommer 2018 - 71. årgang

Innholdsfortegnelse: ✨

Sommerhilsen fra Grethe	3
Menighetsrådets leder har ordet	4
Menighetsrådet melder	5
Under himmelbuen	6
På bispeferd til Hvaler	8
I denne fagre sumarstid	13
30 turer i Hvalers historie	14
En prat med den nye kirkevergen, Lars Tangedal	16
Godt sagt!	18
Kulturkirkene	20
Konfirmantene i Hvaler 2018	24
Å være konfirmant på Hvaler	26
Glimt fra floraen på Hvaler	29
Barnesider	30
Bibelen til alle	33
Hvalerveien «Route 108»	34
Bli med Bjørn Sverre Lie til Madagaskar	35
Fra foreningslivet på Hvaler	43
Sorg og glede i våre kirker	44
Gudstjenesteoversikt våren 2018	45

Foto side 1: Anne Fredriksen

Foto side 2: Anne Kristin Aarflot

Foto siste side: Anne Margrete Eliassen

Sommerhilsen fra Grethe ✨

Grethe Hummel

Selv Jesus og disiplene hans trengte ro innimellom. Det kunne tydeligvis bli hektisk for 2000 år siden også. I Markusevangeliet kan vi lese: «Og han sa til dem: «Kom til meg til et øde sted hvor vi kan være alene, og hvil dere litt». For det var så mange som kom og gikk at de ikke fikk tid til å spise engang.

Har du det så travelt at du innimellom ikke har tid til å spise? Det er mange av oss som opplever hektiske hverdager og ser fram til flere ukers ferie. Riktignok har årets mai måned allerede gitt oss mange høytidsdager, fridager og «innklemte dager», de fleste med både sol og varme. Så det har blitt litt ro og hvile allerede. Men vi kan vel aldri få nok av feriedager.

Ferie kommer fra latin «feriae» og ble opprinnelig brukt om religiøse festdager uten handel og næring, dager der alle skulle få hvile og ro fra hverdagens krav, og sammen kunne glede seg over livet gjennom feiring av en høytid.

Hva er ferie for deg? Et interessant spørsmål vi alle kunne tenke litt over.

Da VG stilte dette til ulike nordmenn, var selvfølgelig ikke svarene like.

Men alle gledet seg til å komme vekk fra en travel hverdag. Noen ville til et øde sted, helt alene, bare få være i fred. Andre mente fellesskapet var veldig viktig i late sommerdager. Noen ønsket å være i ro hjemme, andre la vekt på oppbrudd, reise bort fra det vante og oppleve noe nytt.

Hvaler er et lite sommerparadis for mange ferierende. Kanskje ikke så øde, men skjærgården og øyene gir også muligheter for å finne små øde steder hvor det er mulig å være alene og hvile seg litt.

Hytter og hus gir muligheter for å åpne dører for familier og venner, og sammen kjenne gleden over et rolig liv i hastighetens tid.

Innimellom blir det travelt for oss alle. Gjør som Jesus gjorde, sett av tid til hverandre og sørg for litt ro og hvile!

God sommer med late dager på Hvaler!

Einar Morland

Morskjærligheten og Guds kjærlighet

Jeg har vokst opp med en god og kjærlig mor. Hun beskyttet meg på alle måter, og mitt tidligste minne om dette er slik: Mor og jeg var på aketur med rattkjelke mens brødrene mine var på skolen. Jeg var så liten at jeg enda ikke var skolebarn. "Fossabrattå" het den bratte bakken ved storbekken, og der var det klink is. Mor styrte kjelken. Jeg satt foran, mellom beina hennes. Og så fløy kjelken utfor veien i stor fart og deiste ned i bekkefare. Bekken var islagt og fallet var hardt, men jeg landet mykt og godt med mor krøllet rundt meg. Det var hun som tok støytten. Hun hadde vondt lenge, selv om ingen bein var knekte. Jeg skjønte allerede den gangen at det var en selvfølge for mor å beskytte sitt barn, og jeg har i ettertid skjært at det er slik morskjærligheten er. Nå har jeg selv et barnebarn som landet mykt og godt med sin mors kropp under seg, etter et stygt fall der mor og barn kom litt for fort ned trappen. Min datter hadde vondt lenge, selv om ingen bein var knekte.

Kjærligheten mellom mor og barn er veldig vakker, og det henvises til den mange ganger i bibelen, som et bilde på Guds kjærlighet. Det er Gud som tar støytten. Den svenske musikkprofessoren Göte Strandsjö (1916 – 2001) har skrevet både tekst og melodi til salme nr 325 i Norsk salmebok 2013:

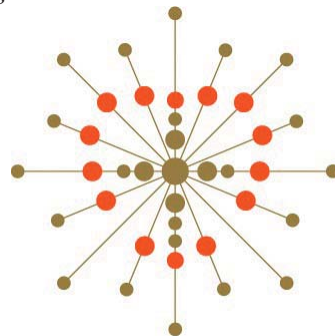
Som når et barn kommer hjem om kvelden og møter en vennlig favn, slik var det for meg å komme til Gud, jeg kjente at der hørte jeg hjemme. Det var en plass i Guds store rom, en plass som lenge ventet meg. Og jeg kjente: Her er jeg hjemme, jeg vil være et barn i Guds hjem.

I bibelen finner vi flere vakre ord om kjærligheten. Her er tre av versene i Paulus sitt første brev til menigheten i Korint, 13. kapittel, versene 1, 7 og 13:

Om jeg taler med menneskers og englers tunger, men ikke har kjærlighet, da er jeg bare drønnende malm eller en klingende bjelle.

Kjærligheten utholder alt, tror alt, håper alt, tåler alt.

Så blir de stående, disse tre: Tro, håp og kjærlighet. Men størst blant dem er kjærligheten.

STØRST AV ALT

Menighetsrådet melder:

Nytt orgel i Hvaler kirke: Det er inngått avtale med et tysk orgelbyggeri om å levere nytt orgel til Hvaler kirke, med innvielse påsken 2020. Orgelbyggeren, Richard Rensch Orgelbau GMBH, samarbeider i Norge med vår faste orgelreparatør Marius Lyngø. Vi er veldig bekvemme med dette samarbeidet, og vi er imponert over det vi har sett og hørt av orgler som er levert i Norge av dette orgelbyggeriet, blant annet orgelet til nye Hønefoss kirke. Det ble innviet 18. mars i år, og vi var på befaring i april hos en meget begeistret organist.

Fra 1. februar 2018 fikk vi **ny kirkeverge og daglig leder i Hvaler menighet: Lars Tangedal**. Lars fikk arbeide en måneds tid sammen med vår tidligere kirkeverge og daglige leder, Ingrid Dean. Ingrid nyter nå tilværelsen som pensjonist, og Lars får lov å ringe henne iblant, når det behøves! Du finner et intervju med Lars Tangedal litt lenger bak i dette bladet.

Regnskapet for 2017 ble lagt frem på menighetens årsmøte den 11. april. Regnskapet viser et overskudd på litt over 100.000 kroner, og dette overskuddet gir oss mulighet til å foreta nødvendige investeringer i kirkene våre.

Menighetsrådet har vedtatt å be biskopen om en forsøksperiode med **ny gudstjenesteform i Spjørøy kirke høsten 2018**, der gudstjenestene blir gjennomført med et "ungdommelig" uttrykk. Det betyr blant annet at det blir orkester (dvs. band) som spiller til salmene, og ikke orgel. Det vil bli vurdert om forsøksperioden skal videreføres i 2019.

Domprost Knut Erling Johansen var til stede på april møtet i menighetsrådet. Det var hyggelig og nyttig for både ham og oss. Han var særlig interessert i våre erfaringer med samarbeidet med Kråkerøy Sokn om prestetjenesten, og han

var oppriktig interessert i rådets medlemmer og deres opplevelse av arbeidet i menighetsrådet.

Fra januar 2017 har Den norske kirke vært skilt fra Staten. Mange i Norge vil ha opplevd liten forskjell fra før og etter bruddet, og slik er det nok for de fleste også i vår menighet. Men det er endringer på gang, og etter hvert vil det bli tydeligere at kirken står i en ny sammenheng. Noen synes det er ugreit at kirken enda ikke har landet på endelige løsninger når det gjelder arbeidsgiverlinje og liturgier, mens andre gleder seg over at det meste fortsetter som før. Men ting er ikke som før.

Det blir ikke like lett som tidligere å få på plass **nye prester etter de som slutter**. Det er knapphet både på penger og på kompetente teologer, og det er ingen selvfølge at det arrangeres gudstjenester hver søndag. På Hvaler er vi velsignet med en boende sogneprest, og vi har stort sett gudstjeneste annenhver søndag i hver av våre to kirker. Noen ganger er det mange mennesker i kirken på gudstjeneste, og det gleder vi oss over.

Andre ganger er det få mennesker til stede på gudstjenestene. Er det fordi kirkens budskap ikke lenger har appell? Er det pga. andre arrangementer som konkurrerer med gudstjenesten? **Er kirken blitt et sted bare for livets store hendelser, som dåp, konfirmasjon, vielse og gravferd?**

For egen del legger menighetsrådets leder til et lite hjertesukk: Vi som ønsker at det skal være gudstjenester i eget sogn, må gjerne bli **flinkere til å få med andre i kirken**. Det er fint å høre mennesker si at det er veldig givende å være til stede under gudstjenestene, det gjelder bare å ha fremferd til å komme seg dit.

Einar Morland

Er det dumt å være snill?

Da denne mormora gikk i 3. klasse omtrent samtidig med svartedauen, hadde hun en nyutdannet «frøken». Ja, vi kalte henne frøken. Hun var ung, entusiastisk, hadde tupert hår, rød leppestift og jeg synes hun var noe av det flotteste jeg hadde sett. Hun fortalt oss om mennene på Eidsvold, antakelig i forbindelse med 17. mai. Hun fortalte oss om grunnloven, og at mennene hadde bestemt at alle som tjente penger i Norge skulle betale skatt etter et finurlig system. De som tjente mest skulle betale mer enn de som

tjente mindre. Skattepengene skulle brukes til skoler, veier og sykehus som alle trengte. Og alle skulle få bruke dette, selv de som ikke kunne betale skatt fordi de ikke tjente penger, enten fordi de var barn, eldre eller så syke at de ikke kunne jobbe. Og ikke nok med det, de som trengte hjelp til å betale for mat og for å ha et sted å bo, skulle få det også.

Dette synes jeg var en glimrende ordning. De som er friske, sterke og kan jobbe skal hjelpe de som ikke er så heldige, og de som tjener mest kan og skal betale mest skatt. Oppi mitt unge hode var dette logisk og riktig. Ordet velferdsstat var ennå ikke oppfunnet, men siden har jeg skjönt at dette prinsippet er grunnlaget for velferdsstaten. Kort oppsummert som: «Yt etter evne, få etter behov».

Jeg har ikke noe forskningsbelagt kunnskap for å si at dette prinsippet i dag er under press, men det min oppfatning at slik er det. Det er ikke kult å betale skatt og bidra til felleskapet.

Det er noe traust og traurig med felleskapet. Du er vel ikke en middelhavsfarer? Nei, du må stikke deg ut, selge deg, vise deg fram, skinne, glitre, klatre. Enhver er sin egen lykkes smed. Enhver har ansvar for sin egen helse, sin egen livssituasjon. Det er bare å «gønne på» som de sier.

Vi som har levd en stund vet at så enkelt er det ikke.

Ingen bestemmer foreldrene sine, eller hvilke vilkår man fødes til. Ingen vet hva som kan ramme av sorg og sykdom gjennom livets mange faser. Det er et munnhell om sier «Stell pent med de du møter på din vei opp, det er de samme folka du treffer på vei ned igjen.» Tenk om vi kunne huske det! Det er lurt å være ydmyk og snill, behandle folk med forståelse og respekt. Lete etter de gode sidene hos folk. Framsnakke hverandre.

Å være snill er for noen et synonym til å være dum. Men sånn er det ikke sier Stefan Einhorn arbeider med kreftforskning ved Karolinska Sjukhuset i Sverige. Han har skrevet boken: «Konsten att vara snäll». Einhorn mener at det skal mot, klokskap og omtanke til å være snill. - Et godt menneske er et

menneske som bærer etikken i sitt hjerte, sier Einhorn. Etikkk er den måten vi møter omverden og våre medmennesker på. Snillhet er noe helt annet enn dumskap og underdanighet, mener han. Vi møter hver dag en rekke moralske dilemmaer, og det kreves mot og fornuft av oss hvis vi vil være snille.

– Et godt menneske er et menneske som bærer etikken i sitt hjerte, sier Einhorn. Einhorn gir eksempler på hva det er å være et snilt menneske:
– Man skal gå foran med et godt eksempel. Man skal ikke bare bry seg om sin egen fremgang, men ta ansvar for hele gruppen, for samfunnet, for helheten. Man skal være generøs med ideer, med ros og berømmelse. For alle mennesker trenger god kritikk for å vokse og utvikle seg.

Einhorn mener videre at det er helt feil at det er tanken som teller. Det er handlingen som teller. Og det går an å øve seg på å være snill. Lytte til andre mennesker, gi av sin tid, være raus med ros og oppmuntring.

Så gå frimodig ut i dagen og vær snill mot noen. Det vil gjøre deg godt. Du blir et bedre menneske av det selv. En vinn/vinn situasjon altså.
Kilde: <https://www.nrk.no/livsstil/kunsten-a-vaere-snill-1.1314975>

Ønsker alle en god og snill sommer.

Vennlig hilsen mormor.

Vær utålmodig menneske

*Langsomt blir allting til.
Skapelsen varer evig.
Mørket ble lys og lyset ild,
og mennesket våknet en dag og sa:
Jeg vil.*

*Langsomt blir allting til.
Langsomt seiler vår jord mot en ukjent havn.
Ingen kan måle vår fremtid,
og ingen kan gi den navn.*

*Men dette vet vi,
at vi er med på å skape det evige livet,
skape det ondt eller godt.
Vi vil ikke tape.
Vi vil ikke miste den ilden vi engang har fått.*

Utdrag av Inger Hagerups dikt.

På bispeferd til Hvaler

Noen historiske glimt

Av biskop emeritus Andreas Aarflot

Jeg har noen gode barndomsminner fra Hvaler, som lyser i erindringen. Min far, Olav Aarflot, kom hit som vikarprest under en lang ledighet i embetet fra våren 1937 til sommeren 1938. Her fullførte jeg 3. klasse og gjennomførte hele 4. klasse på Brekke skole. Jeg opplevde to varme somrere her, og frydet meg over livet på prestegården og streiftog i furuskog og langs strender på Kirkøy. Det var før elektrisk strøm var etablert, og båtskyss var eneste forbindelse mellom øyene og inn til Fredrikstad. I min korte tid som biskop i Borg, 40 år senere, sørget jeg for at ett av de første besøkene jeg gjorde, var til Hvaler, og minnene kom tilbake. Her skal jeg gi noen glimt fra bispebesøk på Hvaler i en annen tid, langt tilbake.

kongelig embetsmann i dette store området.

Vi vet ikke så mye om de første to biskopene som fulgte etter Hans Ræv, som fikk den skjebne først å bli avsatt som katolsk biskop i 1537, da reformasjonen kom til Norge, og deretter vendte tilbake som den første lutherske biskop i 1541. Hans virketid ble heller ikke lang. Men den betydeligste av de evangeliske biskopene i dette århundret var den fjerde i rekken, biskop Jens Nilsson, som har satt dype spor etter seg. Han var den første norskfødte biskop i dette århund-

ret, og overtok bispeembetet etter sin svigerfar, Frands Berg, i 1580. Men før det hadde han vært på flittige visitasreiser som sin svigerfars medhjelper siden 1574.

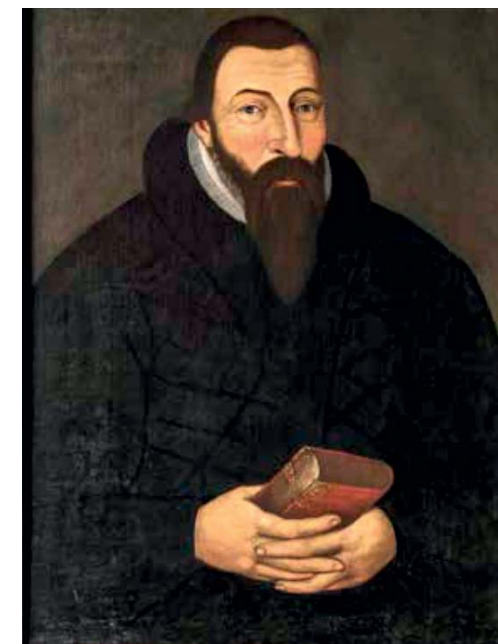
Hele fem ganger var han innom Hvaler, og noen av besøkene har vi bedre kjennskap til enn andre. Første gang var i september 1576, etter en lang visitasreise til menighetene i Bohuslän. Dette besøket vet vi ikke mere om. Neste gang var i mai 1580, på vei til København for å bli vigslet til biskop 2. juli. På veien visiterte han 14 prestegjeld i Bohuslän. Det neste besøket i september 1582 har fått noe mer omtale. Etter at visitasjonen på Hvaler var ferdig i løpet av et par dager, beskrives reisen videre på denne måten:

"Vi seilte fra Hvaler med en sterk storm fra syd-sydvest til Fredrikstad over Korshavn frem til Krogesjø, derfra over bispekroken, som sies å ha sitt navn av en biskop som der i fordums tid skulle ha vært med sin krigsmakt mot dronning Margrete av Danmark som da også lå i Viken med sitt krigsfolk på et sted som ennu kalles Snertebønder".

Også i 1587 i juni var biskopen innom Hvaler på vei sydover til Bohuslän.

Men den mest utførlige omtale av forholdene på Hvaler har vi i referatet fra det siste besøket i 1597. Fra denne reisen har vi en fyldig reisebeskrivelse som inneholder mange detaljer om geografiske forhold og folk og hendelser som biskopen støtte på. Denne gangen kom

biskopen sydfra etter en omfattende reise i Bohuslän. Han hadde vært underveis i 6 uker, og det skulle ennå foretas mange visitaser på veien nordover mot hjemmet i Oslo. Da han endelig red inn til byen over Hellerasten 3. september, hadde han vært borte i 65 døgn.

Jens Nilsson

I den summariske oversikten fra denne visitasrunden kan vi blant annet lese følgende:

"Fra Nessing (i Bohuslen) til Dynekil og vest over Hvalerfjord til vanns. Når det blåser en storm fra vest, går det en forferdelig sjø, men det er bedre å komme fra Hvaler til Nessing, for man har da vinden med seg."

Men i den detaljerte beskrivelsen av besøket i 1597, nevner beretningen de steder ferden gikk forbi. Biskopen fikk

båtskyss i Dynekil. Da de kom ut i Hvalerfjorden, for de forbi Koster, og Sandø, som sies å være "en fierding lang oc lige saa bred". Her fantes det 3 gårder, Næregård, Løkeberg og Rud, som ligger 2 pileskudd øst for Løkeberg. Så passerer de Sauholmen på høyre hånd, og reiser forbi Herføl, Tarholmen, og derfra om en holme som kalles Fornytt, ved den brygge som er gjort på Hvaler, der som Axel Gyldenstjerne pleier å gå i land, ½ fierding fra Sandø" (*Axel Gyldenstjerne var stattholder i Norge fra 1588 og ut århundret*).

Når de vel er i land, gir beretningen en detaljert beskrivelse av Hvalerøyenes geografi og bebyggelse. Kirkøy, som kirken og presteboligen ligger på, omtales som en "trind ø", 2 mil i omkrets, og med 22 gårder. Videre nevnes Asmaløy, "en fierding lang", hvor det bare fantes en gård, så vestover, forbi Løpersund, "en halv fierding bredt, "oc er almindelig skibslaab thill Fredrichstadt". Ett pileskudd lenger vest omtales Spjærøy, som kalles Dybedalsø, etter den ene av tre gårder som fantes der. Videre omtales Akerø, hvor det fantes en liten gård. Så følger Oslosund og Vesterøy, som kalles Lunderø, med 6 gårder. Og litt vest for denne finnes en liten øy, som beretningen omtaler som "Papøe". Den har sitt navn, heter det, "aff 2 smaa klipper som staar op ligesom 2 quindepatter naar mand er noget langt derfra. Der paa slipper de fæ oc andet queg". Vel fremme på Kirkøy blir biskopen med følge installert i prestegården, og hit kommer etter hvert også prosten fra Fredrikstad og

presten i Torsnes på fastlandet. Selve visitasgudstjenesten ble holdt søndag 21. august, og biskopen prekte selv over dagens tekst, Lukas evangelium, 10,23 ff, som handlet om den barmhjertige samaritan. Etter prekenen var det prosten som holdt formaning til den forsamlede menighet. Dette var noe biskopen pleide å gjøre selv. Tilhørerne ble formant til guds frykt, til å være flittige til å høre Guds ord, og til respekt og lydighet mot øvrigheten. Men til forskjell fra nesten alle andre steder, er det ikke nevnt noe om at biskopen eksaminerte ungdommen i barnelærdommen. Det kan tenkes at soknepresten, Herr Christiern, ikke hadde maktet å samle den spredte befolkningen til noen regelmessig undervisning i katekismen. Senere, i prestegården, samlet biskopen de tilstedeværende prester og sitt eget følge og hørte sokneprestens preken på kammerset, slik han pleide å gjøre på visitasene. Da han avsluttet denne visitasrunden, hadde han hørt 49 preken, holdt av de lokale prestene. Biskopen skrev også et anbefalingsbrev for en Daniel Olsson, som hadde vært klokker på Hvaler en tid, men nå skulle forflytte seg til Vestby i Follo som klokker der.

Da biskopen med følge begav seg på veien videre, grytidlig neste morgen, holdt det på å skje en ulykke. I reisebeskrivelsen er det notert følgende:

"oc reed bispen oc prousten ned till stranden, och haffde bispen samme tid en hest som kunde huercken medt

Hvaler prestegård

bitzell oc spaarer, saa att hand haffde nær slagitt bispen aff sig, der han skulde drage aff prestegaardenn".

Men de kom velberget ned til båtskyssen, som ventet ved Svanekil, 4 eller 5 pileskudd fra prestegården. Så gikk ferden videre til Torsnes, som var neste stopp på visitasrunden.

En av de saker som biskopen skaffet seg rede på under visitasene, var hvordan det stod til med kirkens inntekter. I årene 1574-1575 foretok den daværende stattholder Povel Huitfeldt, etter kongens befaling, en grundig registrering av de inntekter som dels tilfalt prestegården, og dels tilfalt kirken, med tanke på vedlikehold og driftsutgifter knyttet til gudstjenestene. Dette registeret er senere utgitt med betegnelsen "Oslo og Hamar bispedømmes jordebok". For Hvalers del

er registeret fullført i februar 1575, og behørig undertegnet av soknepresten, Morthen Andersen, og de to kirkevergene Sivert Sandøen og Søren Rudt. Her kan vi lese hva hver av gårdene var pliktig til å bidra med. Alle tilskudd er regnet i naturalia. Noen eksempler skal vi ta med her:

Presteboligens innkomst: *Brekke*: 2 tønner malt og et pund smør; *Skjelsbo*: 1 pund smør; *Huser* nordre og søndre, hver 6 mark smør; *Stafseng*, *Løkeberg* og *Rudt* på Sandø, alle 1 hud.

Kirkens inntekt: *Kjølholt*: 3 huder; *Kulletorp*: 2 huder; *Spjær* østre og vestre 1 hud hver; *Rudt* på Sandø og *Gjulsrud*, 1 skinn hver. *Østre Kille*, 1 skinn; *Brekke*, 3 skinn; *Bølingshavn* og *Lid(t)*, begge 1 pund smør, og *Huser* nordre og søndre, hver 6 mark smør.

30 turer i Hvalers historie

«Tur på Hvalerøyene – til fots, på sykkel, i båt» er ingen vanlig turbok. De 30 turene i boka er en vandring i Hvalers historie. Fra Bankerødkollen på Vesterøy dukket opp av havet for vel 5.000 år siden og fram til vår egen tid.

«Tur på Hvalerøyene»

Boka vil først og fremst få deg ut på tur. Men like viktig for forfatteren Gunn Hedberg fra Papper, er det å vise hvilken spennende historie Hvalerøyene har.

Forhistorien

Da isen over Norge begynte å smelte for 10.000 år siden, etterlot den seg Østfolds

eldste ra på Brattestø. Øyene rundt finner vi mange spor etter istidene, som skuringsstriper, jettegryter og dødisgroper.

Når de første menneskene slo seg ned på Hvaler vet vi ikke. Men gudehøvet funnet under Hvaler kirke viser at det bodde folk her for 2.000 år siden. Kirken ble bygd over høvet på 1100-tallet, med plass til 400.

Et mysterium, siden befolkningen på øyene var under 300 den gangen. Det sannsynlige svaret på mysteriet får du i boka.

Pest og krig

Svartedauden i 1349 innledet 300 år med befolkningsnedgang og stagnasjon i Norge og på Hvaler. Pesten vendte tilbake gang på gang, til midt på 1600-tallet.

Norge ble stadig trukket inn i kriger på grunn av unionen med Danmark. Erfarne sjøfolk fra Hvaler var etterspurt mannskap på krigsskip og handelsfartøy.

Å ligge på grensa mellom Sverige og Norge var tidvis å befinne seg i sentrum for historien. Inntil 1814 lå de to landene ofte i krig med hverandre, og Tordenskjold var stadig på farten i farvannet rundt øyene. Hvaler er også porten til Norges hovedstad, der både handelsfartøy og krigsskip måtte passere. Mange seilskip strandet på holmer og skjær her når uværet overrasket dem. Dermed ble losing et viktig yrke på øyene.

Torbjørnshjær fyr representerer Hvalers historie i et nøtteskall, der havet var både liv og død for dem som bodde på øyene.

Fisk og stein

Sildefisket skapte i sin tid velstand og vekst. Siden begynnelsen av forrige århundre har rekefisket vært viktigst, et fiske som i stor grad ble utviklet her på Hvaler. Mens det tidligere var en rekke mottak i de mange fiskerihavnene på øya, landes mesteparten av fangstene i dag i Utgårdskilen.

Granitten på Hvaler er egnet materiale å lage gatestein og monumentale bygg av, og på det meste bodde over 300 svenske steinhoggere her. I forbudstiden var farvannet åsted for smugling av brennevin, med hyppig tollkontroll. Under siste verdenskrig gikk en strøm av flyktninger herfra over til Sverige.

Gamle ferdselsveier

Turforslagene i boka gir deg dermed en kombinasjon av tur og kulturhistorie, du lærer mens du går. Mange av forslagene

går langs gamle stier og ferdselsveier. Før hovedveiene kom bandt de stedene på øyene sammen. I dag er mange av dem glemt og nesten gjengrodde, og få vet om dem.

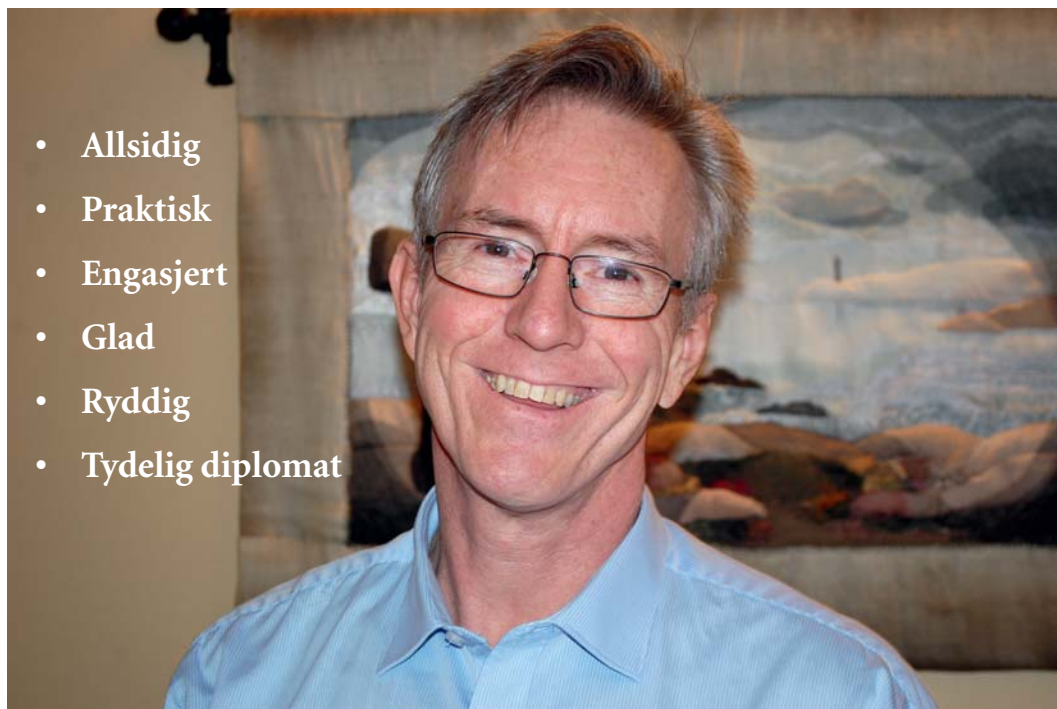
Noen turer egner seg best å gå, andre sykle, eller en kombinasjon av begge. De østre øyene Herføl, Søndre og Nordre Sandøy nås best med ferja, mens til resten av øyene trenger du egen båt.

Struten, Søndre og Nordre Søster og Koster med, selv om de ikke tilhører Hvaler. Men alle er populære turmål for fastboende, hyttegjester og andre turgjengere på Hvaler.

Tidvis finner du avsnitt i kursiv. Da er det forfatterens egen fantasi som drømmer seg tilbake i tid.

Red.

En prat med den nye kirkevergen, **Lars Tangedal**

- Allsidig
- Praktisk
- Engasjert
- Glad
- Ryddig
- Tydelig diplomat

Dette var Lars Tangedal sin beskrivelse av seg selv da vi i høst intervjuet ham i forbindelse med stillingen som kirkeverge i Hvaler Sokn. Vi ba ham om 5 ord som kunne si noe om hvem han var, men han leverte litt mer enn vi ba om – og det tenker vi er ganske typisk. Vi får ta litt fakta først:

Lars er født i mai 1966 i Frankrike. Allerede da Lars var 3 måneder gammel, dro familien videre til Madagaskar. Det er et spesielt sammentreff at Lars har tilbragt 11 år av oppveksten sin på samme sted i verden som vår egen Grethe prest, begge som misjonærbarn

på Madagaskar. Det er nesten ikke til å tro at akkurat disse to har havnet på samme arbeidsplass her hos oss, på en øy ytterst i Oslofjorden! Som 14-åring kom Lars til Norge for godt, og han har sine norske røtter på Ålgård sør for Stavanger. Lars har studert til prest ved Menighetsfakultetet. Han har vært prest i over 20 år, senest som sokneprest i Onsøy i 10 år frem til han kom til Hvaler nå i vinter.

Lars sa selv da vi ansatte ham, at han nå ønsket å arbeide med menighet på en mer praktisk måte enn det han hadde gjort som prest. Han var tydelig på at han ikke ser på oppgaven sin som å være

prest nummer to – nå er det kirkeverge han skal være. Og vi har allerede sett at Lars går løs på mange praktiske oppgaver med stor iver og en velutstyrt verktøykasse. I Hvaler kirke er det nå kommet et diskret og tidsmessig lyd-anlegg, og alt kom på plass før vårens konfirmasjonsgudstjeneste takket være Lars sin store innsats langt utover normal arbeidstid.

Lars har nå vært i sin nye jobb i et lite halvår, og forteller smilende at han allerede har møtt mye velvilje og mange gode mennesker, både i menighetsarbeidet og i lag og foreninger ellers. Han blir alvorlig og sier videre at det er en stor velsignelse for et lokalsamfunn å ha så mange engasjerte mennesker som gir av sin tid og sine krefter. Det skinner gjennom at Lars er opptatt av at menneskene rundt ham skal ha det bra, og at han trives med å være sammen med folk.

Lars ser frem til å bidra til at både kirkene våre og kirkegårdene skal være i god stand. Han påpeker at særlig Hvaler kirke er en unik kulturskatt som må hegnes om. Han gleder seg allerede over å kunne bidra til å gjøre kirkerommet ”flott og godt”. Et kirkerom formidler mer når det blir tatt vare på og blir hegnet om, og dette skal merkes av de som er til stede.

Når vi spør Lars om hva han tenker om forholdet mellom kirken og lokalsamfunnet, blir Lars et øyeblikk poetisk: *”Skjønnheten ligger i øyet til den som ser. Det er flott om kirken kan utgjøre et fellesskap av mennesker som søker bekræftelse på **at livet har mening, betydning og retning**”.*

Lars ønsker å bidra til å åpne kirkerommet for enda flere mennesker, og han håper å gjøre en forskjell for noen i så måte. Han har nå funnet en liten leilighet på Kirkøy, og han har tatt med seg en selvbygd kajakk som han håper å få tid til å bruke etter hvert. Han regner med å bruke mye tid på jobben, men det er han vant med og sier at han trives med. Så håper han at det etter hvert vil dukke opp et husprosjekt for ham på Hvaler, der han kan få utfolde seg med verktøy og pågangsmot.

Vi avslutter praten med Lars og tenker at vi har vært veldig heldige som har fått ham hit til oss. Vi ser at han er vennlig og effektiv, at de ansatte i staben blomstrer og trives i hans selskap og at han legger listen høyt for å få ting på stell, både konkret/praktisk og i relasjoner mellom mennesker. Lars fokuserer på lagarbeid og godt fellesskap, og bidrar sterkt til at medarbeiderne trives og lykkes med sin jobb. Lars er kort og godt interessert i menneskene rundt seg!

Kjære Lars, velkommen til Hvaler og lykke til med jobben!

Einar Morland

Godt sagt!

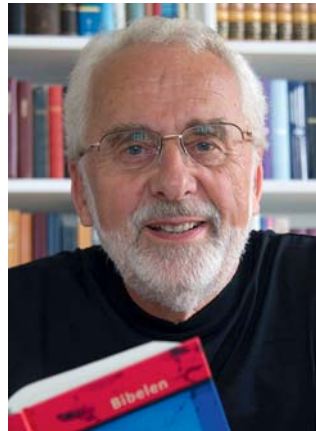
Bibelen er også i våre dager bokenes bok – verdens mest trykte og utbredte – selv om Ikea-katalogen for noen år siden visstnok skulle være trykt i større opplag....

Bibelen finner oss fortsatt – forklarer, trøster, gleder og oppmuntrer og viser vei når det blåser nordavind fra alle kanter....

Og selv om vi ikke vet det, bruker vi boken daglig – for der finnes et utall av ord og uttrykk som beriker vårt språk – vi banker i bordet, – vender det andre kinn til – og setter kniven på strupen... og vi blir tiltrukket av forbuden frukt...

Og ser vi skriften på veggen, blir vi urolige...

En av menighetens gode venner er Dag Kjær Smemo – kjent navn i kirkenorge, og nevø av Biskop Johannes Smemo som vigslet Hvaler kirke etter restaureringen i 1956. Dag er prest og fotojournalist, har

Dag Kjær Smemo

blant annet vært leder for Kristen Filmtjeneste, informasjonsleder i Israelsmisjonen og bibelmisjonsleder i Bibelselskapet.

Og så har han skrevet flere bøker med bibelske temaer – sist Skriften på veggen hvor mer enn 1000 bibelord fra vår dagligtale utdypes.

Menighetsbladet vil fremover bringe utdrag fra boken – og takk til Dag som åpner opp for oss. Under følger første artikkel med utdrag fra boka.

dag@plau.no

Fra boka:

Bibelord i dagligtale

Dag K. Smemo, Verbum forlag:

Kniven på strupen. (Sette en) kniven på strupen

Brukes nå om å gjøre alvor av noe, få et valg en må forholde seg til med aktiv handling. Brukes i Ordspråkene som advarsel mot å la seg lokke av verdens svikefulle rikdom: Når du sitter til bords

med en mektig mann, så legg nøye merke til hva du har for deg, og sett en kniv på strupen hvis matlysten blir for stor.

- Ordsp 23,1-3

Vende det andre kinn til

Når en ikke gjengjelder vold med vold, men bare tar imot. Fra Jesu bergpreken, der han bryter gammel tenkning om å gjøre gjengjeld. Han sier at en heller skal gjengjelde ondt med godt, og bruker flere eksempler på dette. Sett dere ikke imot den som gjør ondt mot dere. Om noen slår deg på høyre kinn, så vend også det andre til.

- Matt 5,39

Kanaans språk

Svulstig tale eller språk som brukes for spesielt innvidde. Bl.a. om kirkens og prestenes vanskelige og interne kristelige språk, gjerne i forbindelse med prekener og bibelutleggelse. Har kanskje sin opprinnelse hos Jesaja som har en profeti om Egypts omvendelse: På den tid skal det være fem byer i Egypt som taler Kanaans språk ...

- Jes 19,18

Kreti og pleti

Brukes om en blandet og sammensatt forsamling, iblant noe nedsettende, – folk flest. Hebraisk ord som ikke oversettes i eldre bibeloversettelser av GT. Uttrykket betegner kong Davids livvakt fra forskjellige nasjoner. Kreti er sannsynligvis menn fra Kreta, mens pleti er peleteere eller filistere. Det hebraiske ordet i grunnteksten er nå oversatt med livvakt.

- 2 Sam 8,18; 15,18
- 1 Kong 1,38+44

Flisen. Hvorfor ser du flisen i din brors øye ...

Det er lettere å se de små feilene hos andre, enn de store feilene hos oss selv. Fra Bergprekenen der Jesus advarer mot å dømme andre, fordi en selv vil bli målt med det samme mål. Hvorfor ser du flisen i din brors øye, men bjelken i ditt eget øye legger du ikke merke til?

- Matt 7,3

Forbuden frukt

Det som er forbudt, frister ofte mest. Fra skapelsesberetningen om kunnskapens tre som bar frukt som var forbudt for Adam og Eva.

- 1 Mos 2,17 + 3,3

Fortapt får

Om en som er kommet på avveier eller har rotet seg bort her i livet. Fra Jesu lignelse om den ene sauene som går bort fra flokken og hyrden som forlater de andre nittini sauene for å finne den ene som er kommet vekk. Jesus bruker dette som et bilde på Guds kjærlighet for menneskene. I nyere bibelutgaver heter det sauer og ikke får.

- Luk 15,3-7
- Matt 18,12-14

Frukt.

På frukten skal treet kjennes

Det er viktig at det er sammenheng mellom liv og lære, og at ens teorier omsettes i praktisk handling. Brukes av Jesus både i konkret og i overført betydning om de troende som forventes å bære frukt som svarer til deres tro.

- Matt 3,8
- Matt 12,33
- Luk 6,44

Kulturkirkene

Årets sommerprogram – både velkjent og nytt – jazz, eventyr, romanser og allsang!

22. juni er det Midtsommerjazz i Hvaler kirke med Magnolia Jazzband – 3. året på rad! Og nok en gang vil vi oppleve at Jazzmusikk passer inn i kirkerommet – kirken har jo spilt en stor rolle i forrige århundredes utvikling av populærmusikk, den lokale menigheten var ofte stedet hvor talentene utviklet seg!

Magnolia Jazzband trives i kirker – som sjømannsmisjonens husband har de spilt i ”kjerka” verden rundt. Vi garanterer en swingende midtsommeraften – det hele begynner kl 19:30 og billettpris er kr 250.

27. juni er Spjærøy kirke stedet for alle som vokste opp med Thorbjørn Egner – og det gjorde vi jo – hele landet! Da kommer dyrene fra Hakkebakkeskogen – klatremus og alle de andre!

Vi får besøk av skuespiller Desirée Ulvestad-Grandahl som sammen med Trine Ulfeng og Talina Hansen Skogseth vil fremføre utdrag fra Egners eventyrverden. En forestilling som favner alle aldre, så ta med dere barn, foreldre og besteforeldre – du skal se det hele ender opp i en 50-årsdag...!

Og kanskje du lærer å bake pepperkaker – midt på sommer'n...

Det begynner kl 17, **og så koster det ingen ting!**

*Maria Steinsvik
og Hjørdis Helena Oftestad*

11. juli er datoen det meste kan skje.... Hvaler kirke blir da rammen rundt to glitrende sopranner – Maria Steinsvik og Hjørdis Helena Oftestad – og deres pianist Morten Fredriksen. De inviterer oss til en sommerkonsert med romanser av Schubert, Brahms og Richard Strauss, samt kjente operaduetter... flotte sangere og vakker skjønnsang! Og stoffet er jo hentet fra den absolutt øverste hylle!

De er alle velutdannede – fra norske og utenlandske høyskoler – og begge sangerne har hatt Elizabeth Norberg-Schulz som lærer, blant annet.

Romansene begynner kl 20:00 og det koster kr 200 pr. billett. Ta med en som betyr noe for deg – og kom!

17. juli har vi nok et høydepunkt – sangaften i Hvaler kirke med Tore & Bjørnar sammen med Ken Phillips, Toril Norby og Maria Schorpen. Det blir også i år et program for latter og smil, ettertanke, de gode minnene, og for de som gjerne vil synge med! Billettpris er kr 200 og det begynner kl 20:00

Bjørnar og Tore

Den 15. august kan vi igjen ønske velkommen til Spjærøy kirke hvor Magne Kaspersen med sine sang-glade venner oppsummerer sommer'n. Og som før blir det et allsidig program hvor vi både kan lytte til flinke sangere, og også selv bidra – det er jo helsebringende å synge, så vi sees vel kl 20:00 – ingen billettpris, men bidrag til menighetens barne og ungdomsarbeide er velkomment!

dag@plau.no

Kulturkirkene

Høstkultur – så langt!

Ole Martin Huser-Olsen

Gikk du glipp av fjorårets Lutherprogram, og vår spanske intimkonsert...?

Fortvil ikke – vi har ”slått artistene sammen” – og kan inviterer til en poesikonsert i Hvaler kirke den 3. oktober kl. 19 – og artistene – det er sanger Helga Johanne Størdal og gitarist Ole Martin Huser-Olsen. Her følger er utdrag av hva Helga selv sier om programmet:

Som sanger og over gjennomsnittet opptatt av lyrikk, har jeg lenge vært på jakt etter samtidsmusikk skrevet til nyere lyrikk. Det er skrevet veldig mye flott musikk for sang med akkompagnement i dette landet i senere år, men påfallende mye av musikken med norsk-språklige tekster er skrevet til dikt av døde diktere. Ingen ting vondt om døde diktere, det

meste av litteraturarven vår stammer derfra. Men jeg har altså hatt et ønske om å finne ny musikk til tekster av nålevende, livskraftige lyrikere, og det må man lete en stund for å finne. Det synes jeg er en mangel, all den tid det skrives utrolig mye god poesi i Norge.

Jeg diskuterte prosjektideen med gitarist Ole Martin Huser-Olsen, som ble fyr og flamme over ideen og gjerne ville være med. Jeg fant fram til fire komponister jeg likte tonespråket til, og i fellesskap fant vi fram til poeter og diktsamlinger å ta utgangspunkt i. Komponistene og poetene ble satt sammen slik:

Marcus Paus har skrevet en sangsyklus til dikt fra **Ulrik Farestads** diktsamling *Sangen og katastrofen*, som kom ut på Solum Bokvennen i februar 2017.

Gisle Kverndokk har skrevet en sangsyklus til dikt fra **Catherine Blaavinge Bjørnevogs** diktsamling *Um sakne springe blome* (2016).

Kjell Habbestad har skrevet sangsyklusen *Seseljasongar* til dikt fra **Ruth Lillegravens** diktsamling *Urd*, som kom ut på Tiden Norsk Forlag i 2013.

Ewa Serafins bidrag er skrevet til dikt fra **Casper André Luggs** diktsamling *Det store svaet*, som kom ut på Cappelen Damm høsten 2017.

Til sammen utgjør de fire syklusene cirka 50 min. musikk, altså et fullt konsertrepertoar med nyskrevet musikk til relativt nyskrevet lyrikk. Reperoaret kan framføres i sin helhet eller stykkevis og delt.

Både Helga og Ole Martin er velkjente hos oss – og føler seg hjemme her! Alle som kommer til Hvaler kirke denne høstdagen kan glede seg til konsertopplevelse med ”de flinkeste i klassen”.

Du finner merinformasjon om poesikonserten på menighetens hjemmeside:

www.hvaler.kirken.no

Helga Johanne Størdal

Åpen kirke

Hvaler kirke er åpen
hver mandag 11-15
fra 25. juni - 13. aug.

- Omvisning
- Tenning av lys
- Informasjon

Velkommen

Hvaler kirke på 1950-tallet.

Konfirmantene i Hvaler 2018

Konfirmantene i Hvaler kirke

Søndag 6. mai kl. 11

Anker, Magnus Pahle
Bentseng, Emma
Bröske, Viktor Bustgaard
Dulin, Gustav Bjarne
Haugen, Anne-Lill Engeli
Jørgensen, Helene Marie Aasland
Olsen, Maja Cornelia
Olsen, Michelle

Putkowski, Sigrid Louise
Reinertsen, Ole Emil
Riatti-Sterling, Eusebio
Rubach, Jostein
Schulstad, Hannah Louise
Storvik, Ulrik Udengen
Tveit-Reffsgård, Felix
Tveit-Reffsgård, Herman

Konfirmantene i Spjørøy kirke

Lørdag 12. mai kl. 11

Adolfsen, Andrea Elisabeth
Amundsen, Synnøve Muri
Buskoven-Bengtsen, Alexander
Eriksen, Vegard Eugen
Hjørnevik, Margrethe Elisabeth
Nicolaysen, Fredrik
Olsen, Michael

Johansen, Tage
Pettersen, Daniel
Vesterengen, Eva Kristine

Søndag 13. mai kl. 11

Baltzersen, Carl Elias
Fjeldberg Adolfsen, Frida Vår
Fredriksen, Mina Sofie
Håkonsen, Nora-Marie Frantzen
Schmidt, Fabio Da Silva
Simensen, Nicholai
Tennefoss, Kristina

Lørdag 12. mai kl. 13

Abrahamsen, Jens Georg
Aleksandersen, Madelen
Eriksen, Magnus Holt

Å være konfirmant på Hvaler

Det må full styrke til for å vinne tautrekking på KickOff.

Morsomme aktiviteter på KickOff på Storesand. Her er det konebæring!

To glade konfirmantjenter fra 2017/18: Sigrid Louise Putkowski og Kristina Tennefoss

Å være konfirmant i Hvaler menighet er både lærerikt, utfordrende, morsomt og spennende med en fin blanding av moro og alvor.

Konfirmasjonstiden i Hvaler menighet strekker seg over 9 måneder, fra september til mai. Det hele starter med KickOff på Storesand med morsomme, fysiske utfordringer og grilling. Og deretter presentasjonsgudstjenesten i Hvaler kirke der alle konfirmantene blir presentert.

Det meste av konfirmantåret går til undervisning der mye av undervisningen skjer i mindre grupper. Her lærer man om Bibelen og snakker om kristen tro der det er plass til både tro, tvil og undring. Temaene som tas opp er for eksempel: «Hvem er Gud», «Hvem er jeg», «Hvem er min neste», «Hvem er

Jesus», «Bibelen», «Tro» og «Grenser og valg». Som konfirmant i Hvaler menighet kan man finne ut mer om seg selv og troen på Gud og få nye tanker om livet.

Gjennom året blir man også kjent med kirken og man får ta del i gudstjenester. Til sammen skal konfirmantene delta på 8 gudstjenester i løpet av konfirmasjonstiden der seks er obligatoriske og to valgfrie. Ungdommene blir aktive med på flere gudstjenester der de kan få bruke sine evner. Her kan de delta med f.eks. skriftlesning, preken, drama, sang, spilling, lage plakater, bake nattverdsbrød eller bake kaker, styre lyd og kjøre Powerpoint.

For mange er høydepunktet konfirmantleiren. De siste årene har leiren vært en langweekend på Mesnali Leirsted ved Sjusjøen. Der har ungdommene det gøy med ski og slalåm, utfordrende og morsom aktivitetsløype i skogen, samlinger, sang, musikk, dans og kos.

Når mai kommer, er det selve konfirmasjonsdagene i Spjørøy kirke og Hvaler kirke som er festdager for både menigheten, familiene og ikke minst

Konfirmasjon med Carl Elias Baltzersen, Fabio Da Silva Schmidt, Nicholai Simensen, Kristina Tennefoss, Mina Sofie Fredriksen, Frida Vår Fjeldberg Adolfsen og Nora-Marie Frantzen Håkonsen.

Konfirmasjonsgudstjenesten er over med Magnus Holt Eriksen, Daniel Pettersen, Tage Johansen, Eva Kristine Vesterengen, Madelen Aleksandersen og Jens Georg Abrahamsen.

På leir: Sjusjøen er helt topp for langrenngåing!

Alltid god stemning på konfirmantleir!

konfirmantene. I 2019 er konfirmasjonen første søndagen i mai i Hvaler kirke og andre helgen i Spjørøy kirke med flere gudstjenester.

Flere av fjorårets konfirmanter er med på Ledertrening, og de er noen ganger sammen med konfirmantene som «konfirmantledere». De hjelper til og er miljøarbeidere, har ansvar for leker og konkurranser og tar seg av mange praktiske oppgaver. Siden de hjelper til med konfirmanter samt er delaktige i ulike trosopplæringstiltak for barn, får de også lov til å være med på konfirmantleiren.

Ansvarlig for konfirmantopplegget, undervisningen og gudstjenestene er sogneprest Grethe Hummel og trosopplærer Marius Sørli Eriksen. For informasjon og påmelding kontakt Marius Sørli Eriksen på tlf./sms 45001305 eller e-post marius@hvaler.kirken.no

Slalåm er alltid populært på konfirmantleiren!

Morsomt med leker og konkurranser!

Konfirmantene får mulighet til å tenne lys under gudstjenestene.

Glimt fra floraen på Hvaler Hjertegress (Briza media)

Tekst: Einar Morland. Bilde: Egil Michaelsen (www.markblomster.com)

Hjertegresset er flerårig, som de fleste norske gressarter. Det blomstrer i juni – juli og blir 25-50 cm høyt. Har du først sett hjertegresset i blomstring, så kjenner du det igjen. Mange synes at dette er det vakreste gresset som vokser i Norge. I Sunnhordland, der jeg vokste opp, ble planten kalt **Bevende hjerter**. Andre dialektnavn er **Bevregress** og **Hjertestrå**. Jeg syntes som barn at det var morsomt å komme hjem med en bukkett av dette gresset – eller å fylle et strå av denne planten med markjordbær. I blomstring er toppen grønn til brunfiolett med lett gjenkjennelige hengende småaks. De ser ut som små hjerter, og det er disse som har gitt opphav til navnet, der de skjelder for hvert minste vindpust på sine tynne skaft. Hjertegresset vokser på kalkholdig grunn langs kysten og ellers i lavlandet der

engene beites eller slåes, helt nord til Trøndelag. Hjertegress forekommer i et bredt belte fra India til Skandinavia, og finnes også på noen av de store øyene i Middelhavet. I tidligere tider tok folk i Norge vare på gresset ved å henge det opp og tørke det, og så pyntet man i vasene med hjertegress gjennom vinteren. Det latinske slektsnavnet er en raritet: *Briza* var det gamle greske navnet på kornplanten rug, og det vites ikke hvorfor dette gresset overtok navnet. Hjertegresset har ikke frø som er egnet som mat. Artsnavnet *media* betyr midt-imellom. Det finnes nemlig en art av slekten *Briza* med større hjerter, og en art med mindre hjerter. Disse ligner sterkt på hverandre. Kjøper du en frøpose med hjertegress, ender du opp med *Briza maxima* som er storesøster til vårt ville hjertegress.

Uteskole ved Åttekanten skole

Elevene på 1. og 2. trinn ved Åttekanten skole har uteskole en dag i uka. På disse dagene har vi stort fokus på å bruke nærmiljøet.

Hver vår får vi komme på besøk til sauebonden Hans Herman Utgård og familien hans i Utgårdskilen. Det er alltid like hyggelig. Vi blir tatt imot og får være med i fjøset og se på de små lammene. Noen ganger har vi opplevd å få mate kopplam, og en gang fikk vi se et nyfødt lam. Elevene får holde lammene og kose med dem. Vi ser lammene leke og sprette ute på jordene. "Dette er det nydeligste vi vet om", sa noen av jentene. "Tenk å være et lite lam", sa en av guttene.

Dette er et av vårens store høydepunkter. Datteren Kari Ane åpner hagen på gården for lek og grilling, og vi nyter noen timer før vi reiser

tilbake til skolen. Helt fantastisk! Tenk at dette er en del av Hvalerbarnas skolehverdag! Vi er heldige.

Tekst og foto: Eva Olsen

Bæ, bæ lille lam,
har du noe ull?
Ja, Ja, kjære barn,
jeg har kroppen full.

I bibelen hører vi også om lam og sauer.
Jesus er gjeteren, vi lam. Han leder oss og leter etter oss.
Det er trygt å være hos ham.

Her går en trofast gjeter

Her går en trofast gjeter
og teller sine lam.

:/: Men hvor er nummer hundre
som fulgte ut med ham? :/:

Så går han ut og leter,
han søker dagen lang.

:/: Hvor skal jeg finne lammet
som var hos meg en gang? :/:

Her går den glade gjeter
som fant sitt lille lam.

:/: Hans venner ser ham komme
og gleder seg med ham. :/:

Nå er han her, vår gjeter,
han elsker sine små.

:/: Hans navn er Jesus Kristus,
til ham vår takk skal gå. :/:

(Tekst: Nanna Wiberg 1950. Barnesalmeboka 232.)

Foto: Tore E. Thorildsen

Bibelen til alle

Hvaler er for oss vårt nærmiljø hvor vi vil bo og virke med trivsel, kjærlighet og omsorg. Vi har et ønske om å se flere Hvalerboere søke til gudstjenester og andre samlinger hvor Guds ord blir forkynt.

Vi vet at gjennom århundrer er vårt samfunns grunnstrukturer bygd og tuftet på Guds ord. Bibelen er gitt oss som rettesnor for våre liv, og vi ønsker å fokusere på Bibelen slik at den kan bli levende for oss. Den går aldri «ut på dato», og den har noe å si til oss i vårt daglige liv.

Avisen Vårt Land hadde nylig en artikkel som tok pulsen på religiøsiteten hos det norske folk med tema «Fra gudstro til selvtro», hvor det sies at sekularisering ikke er det samme som å velge bort en religiøs dimensjon ved livet. Vi siterer: «Den østlige spiritualiteten har fått innpass de siste tiåra fordi den kan tilby noen teknikker som går hånd i hanske med sekulariseringa: yoga, meditasjon og mindfulness. Det norske folk er ikke gudløst. Men mange søker Gud på feil sted: i seg selv. Dermed blir de også overlatt til seg selv, og særlig når det røyner på.

Kirken har noe ufattelig mye bedre å by på. Vi kan henvise til Gud der han er å finne: utenfor oss selv. Gud er å finne i bibelen, bønner, sakramentene og forkynnelsen. Gud er å finne i kirkens liv, et mangearta liv som ikke handler om realisering av det individuelle selvet, men realisering av troen på den korsfesta og oppstandne Kristus. Kanskje dette vil være det aller mest frigjørende budskapet for mange sekulære: Evangeliet om en større autoritet enn seg selv.» (Skrevet av Merete Thomassen, førsteamanuensis ved Det teologiske fakultet, 18.04.2018)

I år har vi en unik mulighet gjennom aksjonen Bibelen til alle Østfold. Aksjonen for hele Østfold er berammet til ukene 44 og 45 (29. oktober – 11. november). Bibelen til alle Østfold har som hensikt å inspirere mennesker til å bli kjent med Bibelen. Målsettingen er å formidle evangeliet om Jesus Kristus og Guds kjærlighet gjennom å dele ut Bibelen til alle innbyggere i Østfold. Hvert hjem vil få tilbud om en Bibel av Bibelselskapets 2011-oversettelse som har en god og moderne språkdrakt.

Er du interessert i å vite mer om aksjonen, kan du ta kontakt med noen i arbeidsgruppa for Hvaler: Ragnhild Kjellsen, Bjørg og Helge Johansen, Anne og Jens Olaf Hvalgård og Kristin Seljebakken.

Du kan også lese mer om aksjonen på:
<https://bibelentilalle.no/oestfold/>

For å realisere dette trengs økonomisk støtte. Om du vil være med, kan du gi din gave til konto 1503.73.22676, «Bibelen til alle i Østfold», eller VIPPS til nr. 13677.

Vi tror denne aksjonen vil kunne gi muligheter til å invitere til f.eks. samtalegrupper der man sammen kan utforske denne boka. Vi kan finne ut om det kun er ei bok med historier eller om den virkelig har relevans til det livet jeg lever i dag.

La oss ønske aksjonen velkommen som et nytt pust over Norge med målsettingen om å se nye aktive bibelbrukere og flere mennesker engasjert i kirke og misjon. Bli med du også og se det som din mulighet til å gi Bibelen et løft her på Hvaler.

Hvalerveien

«Route 108»

En perle på jord du snart vil få se
kjør ut til Hvaler og finn deg et sted.
Riksvei ethundreogåtte du følger
og du vil også se havets bølger.
Ved solnedgang et herlig syn du ser
Hvaler kan by på enda mye mer.

Herlige Hvaler vi elsker deg så
din inngang på Kjøkøy oss møter nå.
Alle kan se dine holmer og skjær
mye vi ser mens vi kjører rundt her.

Portalen den fører til Vesterøy
og der kan du fiske og ha det gøy.
Det suser av biler, store og små,
men fiskerne står her, de vil ei gå.
Rådyr og elg ja, av dyr har vi fler
måker og svaner ja, flere du ser.

Broene leder til Spjørøy oss frem
her er det hytter som er som et hjem.
Det lukter så godt av tang og tare
i blant kan du og få se en hare.
Sommer og ferie gir ro i ditt sinn
Hvaler til dette vil føre deg inn.

Fra Spjørøy til Asmaløy drar vi så
tenk å få kjøre så lettvint som nå.
Ferge det trenger du ikke å ta
her er ei kø for til Kirkøy å dra.
Tunnelen er åpen hver dag og natt
nyt da din biltur og hold i ditt ratt.

På Kirkøy der slutter riksveien vår
om sommeren mye der foregår.
Torget og havna en samlingsplass er
i sol og i vind går samtalen der.
Takk kjære riksvei som fører oss frem
deg vil vi hylle så bare istem:

Herlige Hvaler vi motstår deg ei,
vi kjører gjerne avsted på din vei.
Gleden du gir oss er ekte og god,
utsikten nyter vi på hver en bro.

Marit Westberg

Bli med Bjørn Sverre Lie til **Madagaskar**

Om noen måneder, den 15. sept. skal Bjørn Sverre Lie fra Asmaløy igjen være reiseleder for en 17 dagers tur til den eksotiske øya Madagaskar.

Vi garanterer en sjelden opplevelse med svært variert opplegg. Innblikk i gassisk kultur, natur, dyreliv, kirke og misjon samt noen deilige badedager på øya Ile Sainte Marie på slutten.

Nærmere opplysninger finnes på
www.madagaskar-reiser.no
og hos Bjørn Sverre Lie, tlf. 901 90 951.
Vi håper på å få dele gledene med deg!

Hvalerdamer på tur med sykkeldrosje på Madagaskar.

FONUS

BEGRAVELSESBYRÅ

GRAVSTENER

Fredrikstad - Moss - Råde - Rygge - Sarpsborg

Telefon 03024 - fonus.no

HVALER

FLEX

Skal du handle, til frisøren, eller kanskje besøke en venn som bor et stykke unna?

Flex bestillingsreise kan hente deg utenfor døra di og kjøre deg dit – helt gratis.

Husk bestillingsfrist

GRATIS

bestillingsreise

flexhvaler.no

facebook.com/flexostfold

69 12 54 80 (vanlig takst) eller
03177 (egne takster hos din telefonoperatør)

#SPØR OSS

Et godt hjem skaper gode minner.
Finn ditt.

Når tiden er inne for et nytt kapittel, ønsker du å finne en kjøper som verdsetter ditt hjem like høyt som du gjorde. Det er her vi kommer inn i bildet. Et flertall av boligselgere som mottar tilbud fra PrivatMegleren, velger å selge sin bolig gjennom oss.

Finn ut hvorfor. Spør oss om tilbud ved ditt boligsalg.

PRIVATMEGLEREN
FREDRIKSTAD

Wilbergjordet 2, 1605 Fredrikstad • Tlf. 97 17 86 20
www.privatmegleren.no/fredrikstad

NORDEAS EIENDOMSMEGLERKJEDE

Nordea

HVALER BREDBÅND AS

Fiber til Hvalersamfunnet

Vil du ha
superraskt bredbånd
med kapasitet for
fremtiden?

Internett-TV- Strømmetjenester -
Boligalarm - etc

Meld din interesse på: www.hvalerbredband.no

Kontakt: post@hvalerbredband.no / Telefon 6937 9100

JØLSTAD

begravelsesbyrå
Fredrikstad og omegn

Benjamin Nordling

Svein Åge Johansen

Hans K. Helgesen

Birgit Groth

Vakttelefon 69 130 130 (24 t)
Farmannsgate 10

www.jolstad.no

Lokaleid begravelsesbyrå

**SE VÅRE NYE
NETTSIDER PÅ
WWW.LIERSHUSFLID.NO**

Liers Husflid

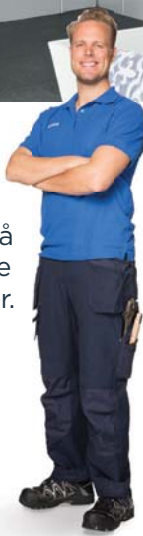

Ivar Lier AS, Nygaardsgt. 49-51, 1607 Fredrikstad
Telefon 69 31 67 06 / 69 31 63 39
e-post: post@liershusflid.no
www.liershusflid.no / www.lokenbunaden.no

DIN LOKALE RØRLEGGER

Om du skal reparere et **KLOSETT**, skifte **KJØKKENKRAN**, eller drømmer om **NYTT BAD**, så kan vi hjelpe deg. Kom innom vår butikk på Vesterøy på Hvaler og få tips og inspirasjon, og se et bredt utvalg av baderomprodukter. Våre rørleggere har lang erfaring, og velger du oss er du sikret at jobben utføres i henhold til gjeldende lover og forskrifter.

EGEN GRAVEAVDELING
Vår maskinpark er tilpasset de fleste typer graveoppdrag fra minigraver til sjølekter for sjøarbeider.»

Bademiljø
BEST PÅ BAD

**BADEMILJØ
HVALER RØRLEGGERBEDRIFT AS**
Fastlandsveien 16, 1684 Vesterøy 69 37 56 60
Avd. Skjærhalden Storveien 16, 95 07 51 20
post@hvaler-ror.no / www.hvaler-ror.no

HER FOR
deg

Ellen

Ulf

Cathrine

Bjørnar

Terje

David

Jarle

Borge Begravelsesbyrå
Ellen Margareth Bye
Tlf. 69 34 53 35
Biveien 21, 1658 Torp
emargarb@online.no

Fredrikstad Begravelsesbyrå
Klemet Johansen Etabl. 1885
Telefon hele døgnet: **69 31 30 62**
Veumveien 51, 1613 Fredrikstad
www.fredrikstadbeg.no
E-post: post@fredrikstadbeg.no

**LARS EGIL LANDE
MEK. & SVEIS**

Lars Egil Lande

mob.: 91 88 38 97
e-post: lelande@online.no

Skjelsbu 14
1684 Vesterøy

Mesterhjelp Skjærhalden

Monica Valen

Hytter - Hjem - Bedrifter

Alt for en enklere hverdag. Ring for et uforpliktende besøk.

www.mesterhjelp-hvaler.no **Telefon: 403 06 155**

E-post : post@mesterhjelp-hvaler.no

Kunstutstilling

på Kirkens hus,
Skjærhalden

I sommer stiller kunstneren
Øivind Sand ut arbeider på
Kirkens hus.

Salgutstillingen er åpen hver dag
i hele skolens ferie fra kl. 12-17.

Kunstneren vil selv ofte være tilstede.
Velkommen!

Fra foreningslivet på Hvaler

SJØMANNSMISJONEN

20.08. kl. 19
Kirkens hus
Velkommen!

VESTERØY MISJONSFORENING

Har møter på Vesterøy bedehus
annenhver mandag kl. 18.
Kontaktperson: Bjørg Johansen
Tlf.: 69 37 62 89 Mobil: 916 68 528
Velkommen!

NOR MISJON

06.09 - 04.10 - 01.11 - 06.12
Kirkens hus kl 18.00
Velkommen!

FORMIDDAGSTREFF

22.8 kl. 11 Besøk hos Lise og Gunnar
Åmli, Vik i Botnekilen
26.9 kl. 11 Asmaløy bedehus
Velkommen!

SØNDRE KIRKØY MISJONSFORENING FEIRER I ÅR 125 ÅRS JUBILEUM

26.08 - 30.09 - 28.10 - 25.11
Kirkens hus kl 17.00
Velkommen!

"FEST PÅ KJERKA"

Kirkens hus 17.09. kl. 18.00.
Velkommen!

STRIKKEKLUBBEN

Asmaløy bedehus den første torsdagen
i måneden kl. 19.
Vær velkommen!
Kontaktperson: Anne Marit Kolbeinsen,
Mobil: 414 72 251.

ASMALØY MISJONSFORENING

Samlinger på Asmaløy bedehus den
siste mandagen i måneden kl. 19.
Velkommen!
Kontaktperson: Anne Hvalgård,
mobil: 995 83 695

MISJONSMESSE

Vesterøy bedehus
28. november 2018
Hovedtrekning.
Alle hjertelig velkommen.

Siste frist for å levere stoff til neste nummer av bladet er 20.august 2018

Sorg og glede i våre kirker

DÅP

Hvaler kirke

Eusebio Riatti-Sterling
Maja Cornelia Olsen
Mina-Marie Sollien
Eva-Linnea Tariq Alexandersen
Anne Aanonsen Hansen
Mabel Ellinor Pettersen Skjeldsøy

Spjærøy kirke

Emil Brox Dahlstrøm
Eva Kristine Vesterengen
Hannah Louise Schulstad
Eirik Alexander Ljostad-Barm

BEGRAVELSE

Hvaler kirke

Jarl Inge Jensen

Spjærøy kirke

Kitty Charlotte Blomkvist
Irmelin Helene Marie Larsen

VIELSE

Spjærøy kirke

Marit Cecilie Fossen og Hans
Kristian Jørgensen

Eplefestivalen på Hvaler 2018

Eplefestivalen 2018 går av stabelen søndag 23. september fra 12.30 til 16.00. Hvaler Hagelag ønsker store og små velkommen til høstens store marked på Rove, der epler, grønnsaker og lokalt kunsthåndverk står i sentrum. Pressing av eplejuice, egen eplekafé og utstilling av de fleste eplesortene som finnes på Hvaler er vårt hovedtilbud. Det legges også til rette for en god, gammeldags markedsstemning, og her kan du møte et mangfold av lokale utstillere som tilbyr hage- og gårdsprodukter som grønnsaker, frukt og syltetøy og ulike lokale delikatesser. Kunsthåndverkere av mange slag er også blant utstillerne.

Velkommen til Eplefestivalen 2018!

Har du spørsmål, eller har lyst til å delta som frivillig, kontakt Kirsti Knudsen på 90895206 eller knudsenkirsti@gmail.com

Utstillere kan melde seg på til Hvaler Hagelag via e-post: hvalerhagelag@gmail.com

Gudstjenester sommer 2018

Alle gudstjenester begynner kl. 11, hvis ikke annet tidspunkt er oppgitt.

Når	Hvor	Hva
24. juni	Kråkerøy	Fellesgudstjeneste for Hvaler og Kråkerøy. Ole Hauglum.
1. juli	Brygga i Fredrikstad	Friluftsgudstjeneste i forbindelse med Glommafestivalen.
8. juli	Hvaler	Gudstjeneste med dåp. Grethe Hummel.
15. juli	Spjærøy	Fellesgudstjeneste for Hvaler og Kråkerøy. Grethe Hummel.
22. juli	Kråkerøy	Fellesgudstjeneste for Hvaler og Kråkerøy. Grethe Hummel.
29. juli kl. 18	Hvaler	Olsokgudstjeneste i middelalderkirken. Rømmegrøt og kaffe på Tusenårsstedet. Ole Hauglum.
5. august	Kråkerøy	Fellesgudstjeneste for Hvaler og Kråkerøy. Vikar.
12. august	Hvaler	Fellesgudstjeneste for Hvaler og Kråkerøy. Vikar.
19. august	Kråkerøy	Fellesgudstjeneste for Hvaler og Kråkerøy. Ole Hauglum.
26. august	Brottet	Familiegudstjeneste med feiring av 6-åringers skolestart. Kirkekaffe og sporlek for hele familien. Sang av Minores, et barnekor fra Gressvik og sang av Hvalers eget barnekor "Knøttesang" Grethe Hummel
2. september	Spjærøy	Gudstjeneste med 50- og 51-års konfirmanter. Svein Helge Rødal.
9. september	Hvaler	Gudstjeneste med presentasjon av nye konfirmanter og feiring av 50- og 51-års konfirmanter. Marius Sørli Eriksen og Grethe Hummel.
16. september	Spjærøy	Gudstjeneste med band og lovsang. Grethe Hummel.
23. september	Hvaler	Familiegudstjeneste. Høsttakkefest med 4-årsbok. Kirkekaffe på Eplefestivalen. Grethe Hummel.

Du er alltid velkommen til kirken!

Med forbehold om endringer

Foto: Jenni Caspersen

Smia på Nordgårdsbrygga på Spjærøy

Åpen hver mandag kl. 11-15

Her demonstrerer Fredrik Thoresen det gamle håndverksfaget og tar imot bestillinger på kiler og blekker.

Fredrik er tidligere lærer i maskin og mekaniske fag ved Glemmen videregående skole i Fredrikstad. Det å kunne stå i smia hver mandag og utøve dette gamle håndverket er for Fredrik et viktig bidrag til å føre historien videre. Før ham var det stenhoggersmeden Ernst Persen som holdt til her. Han begynte å arbeide i smia under første verdenskrig. Da jobbet han for Fredrikstad Stenhuggeri. I 1968 stengte han dørene for godt. Like etter ble stenhoggeriet nedlagt og det var ikke lenger behov for en stenhoggersmed. Heldigvis for oss fører Fredrik tradisjonen videre. Om du er nysgjerrig på et gammelt håndverk eller om du ønsker å bestille kiler og blekker bør du ta turen innom Fredrik.

ØSTFOLD MUSEENE
KYSTMUSEET HVALER

DEN NORSKE KIRKE

Hvaler menighet

<https://kirken.no/hvaler/>

Kirkekontoret

Storveien 12, 1680 Skjærhalden
Tlf: 69 37 90 37
post@hvaler.kirken.no

Hvaler Sokn

Einar Morland, leder
Gilboveien 13, 1680 Skjærhalden
Tlf: 934 07 085
emorlan@online.no

Hvaler menighetsblad

Kirkekontoret,
Storveien 12, 1680 Skjærhalden
Ansvarlig utgiver:
Hvaler menighetsråd
post@hvaler.kirken.no
Kontonummer 7050.06.20976

Redaksjonskomité:

Ragnar Bjørck, Einar Morland,
Grethe Hummel, Dag Plau og
Ellen Bjørnvall Viker

Ansvarlig for annonsesalg:

Dag Plau. Tlf: 952 27 449

Trykk:

Møklegaards trykkeri AS
Fredrikstad
info@moklegaard.no

Ansatte:

Grethe Hummel,
sogneprest
Tlf: 474 79 731
grethe@hvaler.kirken.no

Ken Phillips,
kirkemusiker
Tlf: 414 69 147
keph@hvaler.kirken.no

Marius Sørli Eriksen,
trosopplærer
Tlf: 450 01 305
marius@hvaler.kirken.no

Terje Moen,
kirketjener
Tlf: 954 57 722
temo@hvaler.kirken.no

Marianne Haugholt,
kirketjener
(i permisjon)

Jenny Schorpen,
vikar for kirketjener
Tlf: 907 13 680

Lars Tangedal,
kirkeverge/daglig leder
Tlf: 474 79 730
lars@hvaler.kirken.no

